

„Ha én főnök lennék, bizonyos szint fölött nem süllyednék bizonyos szint alá.”

Esterházy Péter: Termelési-regény

Fejlődépszichológia-9

**A kisiskoláskor. Testi, értelmi, érzelmi fejlődés. A gyermek és az iskola.
Hátrányos helyzetű gyermekek az iskolában. Digitális bennszülöttek.
Kapcsolat felnőttekkel és gyermekekkel. Agresszív viselkedés.**

Dr. József István

A kisiskoláskor

első alakváltozás...

Fej – törzs – végtagok aránya

Gerincoszlop – **kettős „S” alakú görbület** (háti szakasz - domború, ágyéki szakasz homorú)

Vázrendszer csontosodása

A kisiskolás gyermek **agyának súlya megnő**, eléri a felnőtt agyának 90%-át.

Jelentősen **fejlődik a homloklebeny** (mely a magasabb rendű funkciók alapja), így az agy **funkcionálisan is tökéletesedik**. Az **asszociációs pályák jelentősen gyarapodnak**.

Az agykérgi folyamatok **uralni képesek** az alsó gócok működését (ösztön, érzelem stb.), így a **mozgáskoordináció szabályozott és harmonikussá** (ez az írástanulás egyik feltétele) válik.

Megváltozik az izgalmi és a gátlási folyamatok viszonya is, az óvodáskorhoz viszonyítva a **gátlási folyamatok felgyorsulnak**, ezáltal a gyermek kiegyensúlyozottá válik.

A megismerő tevékenység fejlődése

Az érzékelés és az észlelés

Érzékelésnek és észlelésnek **kiemelkedő szerep** jut a megismerő folyamatok sorában.

Észlelésükre 8-9 éves korig **csökkenő formában** érvényes, hogy az **analízis és a szintézis nem kellően összerendezett**, a gyermek **hol elveszik a részletekben**, hol túlságosan nagy egységben, a **részletek nélkül figyeli a jelenségeket**.

A jelenség felismerhető a gyermek rajzaiban, ahol az **arányokat nem veszi figyelembe**, de egyes őt érdeklő **részletek kiemelkedve** eluralkodnak alkotásán. Ezért szükséges a kisiskolást **megtanítani a megfigyelésre**, melynek szempontjait eleinte meg kell adni.

A célirányos oktató-nevelő munka hatására a 9-10 éves gyermeknél a **megfigyelést már nagymértékben irányítja a gondolkodás**, ami által jelentősen **csökken az érzelmek irányító szerepe**.

A kisiskolás **térészlelése konkrét**, tájékozódását **érzéketi tapasztalatok** segítik.

A korábban megtanult irányokat és távolságokat nem felejtí el, de a környezetében történő jelentős változások hatására (megjelenik egy új tereptárgy, stb.) könnyen zavarba jön, és eltéved.

A térészlelés, és a térképzetek kialakulását meggyorsítja a **mértékegységek** elsajátítása – **szemléltetés**, a gyermek **cselekedtetése**

Kialakul a nagyság, forma, és szín konstancia, megjelenik a **háromdimenziós ábrázolás**.

A figyelem, az emlékezet és a képzelet fejlődése

Az **önkéntelen figyelem** mellett egyre növekvő szerepet játszik a **szándékos figyelem**, mely fokozatosan válik uralkodóvá.

Fejlődéséhez jelentős mértékben járul hozzá a **tanulás**, melynek **alapja az ingerületi és gátlási folyamatok egyensúlya, a koncentráció és irradiáció optimális egysége.**

Az iskolás gyerek **felismeri**, hogy az iskolai feladatokat pontosan, meghatározott módon kell elvégeznie, és nem csak akkor kell figyelnie, amikor kedve van, és nem elég csak arra figyelni, ami érdekli.

A kisiskolás figyelmének koncentrációja rövid idejű, gyakori ingadozást mutat. Az iskolaérettség feltételeként elvárható **15 percről 10 éves korára elérheti a 20 percet.**

Az emlékezet fejlődése is fokozatos.

A korábbi életszakaszokban meghallgatott verseket, mondókákat nem szándékos bevézés miatt jegyzi meg, de mégis úgy megtanulja, hogy gyakran kiigazítja a mesélőt. Ebben a folyamatban a bevézés **nem célként** szerepel, hanem a **tevékenység eredményeként**.

Az iskolai tanulásban viszont a folyamatosan kialakuló **szándékos reprodukív emlékezet** már nélkülözhetetlen.

Az életszakasz kezdetén a gyermek legkönnyebben tényeket, eseményeket, azaz **konkrét dolgokat** képes megtanulni, az elvont törvények és összefüggések, valamint szabályok megtanulása még nehéz számára.

Gyakori a magolás, a szóról szóra történő elsajátítás, aminek oka lehet a szegényes szókincs, a lényeges dolgok kiemelésére való képtelenség, illetve a tananyag megértésének hiánya.

Emiatt fontos már ebben az életszakaszban megalapozni az **egyéni tanulás helyes módszereit**.

A kisiskolás gyermek **emlékezetét nagymértékben meghatározzák szükségletei, érdekei.**

A gyermek emlékezetére szemléletesség, konkrétság, **realizmus** jellemző, eleinte elsősorban tárgyi dolgokra, szemléletes jelenségekre, konkrét tartalmú szavakra emlékszik.

Jelentős szerepe van az emlékezetben az érzelmeknek - nagyfokú szubjektivitás, az elbeszélések megbízhatatlansága

De!

3-4. osztályban megjelenik az ellentétes tendencia, a **túlzott tárgyilagosságra** való hajlam és erőfeszítés.

A realizmus kibontakozása a képzelet fejlődésében is érvényesül - főként a reprodukzív képzelet fejlődik, ami a **tanulás fontos feltétele.**

A kisiskolások képzelete **fegyelmezettebb és reálisabb**, mint az óvodásoké, de a képzeletfejlődés tipikus átmeneti formái még előfordulnak iskoláskorban – **fantáziahazugságok maradványa**.

Változatos, szokatlan, újszerű kombinációk gazdagsága jellemzi a képzeletet. Ezek **nem reálisak**, a gyermek általában **kritika nélkül** alkalmazza tapasztalatait.

Fantáziája csapong, az így létrehozott kapcsolatok labilisak, könnyen felbomlanak, és újak keletkeznek.

9-10. éves korban a képzelet egyre jobban **igazodik a valósághoz** - utánzás mellett egyre nagyobb szerepet kap az önálló cselekvés.

Az **oktatás hatására** egyre magasabb szintre emelkedik a fantázia, és **3-4. osztályos** korban, a reprodukív fantáziában a produktív elemek is egyre gyakrabban megjelennek.

A gondolkodás fejlődése

A világot úgy fogja fel, úgy hiszi el, amint azt látja, tapasztalja, nem néz a jelenségek mögé - **naiv realizmus**.

A fejlődés során megjelenik a gyermek **magyarázat-igénye**, amikor a jelenségek okának keresése, a tudásvágy motiválja a kérdéseit.

8-9 évesen már felismeri a szükségszerű okozati viszonylatokat, az ok és okozati összefüggést már objektív kapcsolatnak fogja fel - „**második miért?-korszak**”.

A **6-10 éves** gyerekeket általában minden érdeklő - érdeklődése tapasztalati jellegű („**tárgyi érdeklődés**” korszaka), az elvont szabályok rendszerezése kevésbé köti le.

Tanulási érdeklődése **kezdetben differenciálatlan**, az első két osztályban még minden tárgyat egyaránt szívesen tanul – a differenciálódás függ a gyerek siker- és kudarcélményeitől, képességeitől.

A beszéd fejlődése

Kis mértékben szituatív – nagyobb a kontextusos beszéd – írásbeliség kialakulása gyorsítja.

Az írás elsajátítása, tervszerűsége, világos, tömör beszédre és gondolkodásra nevel.

A beszéd a gondolkodással egységben fejlődik.

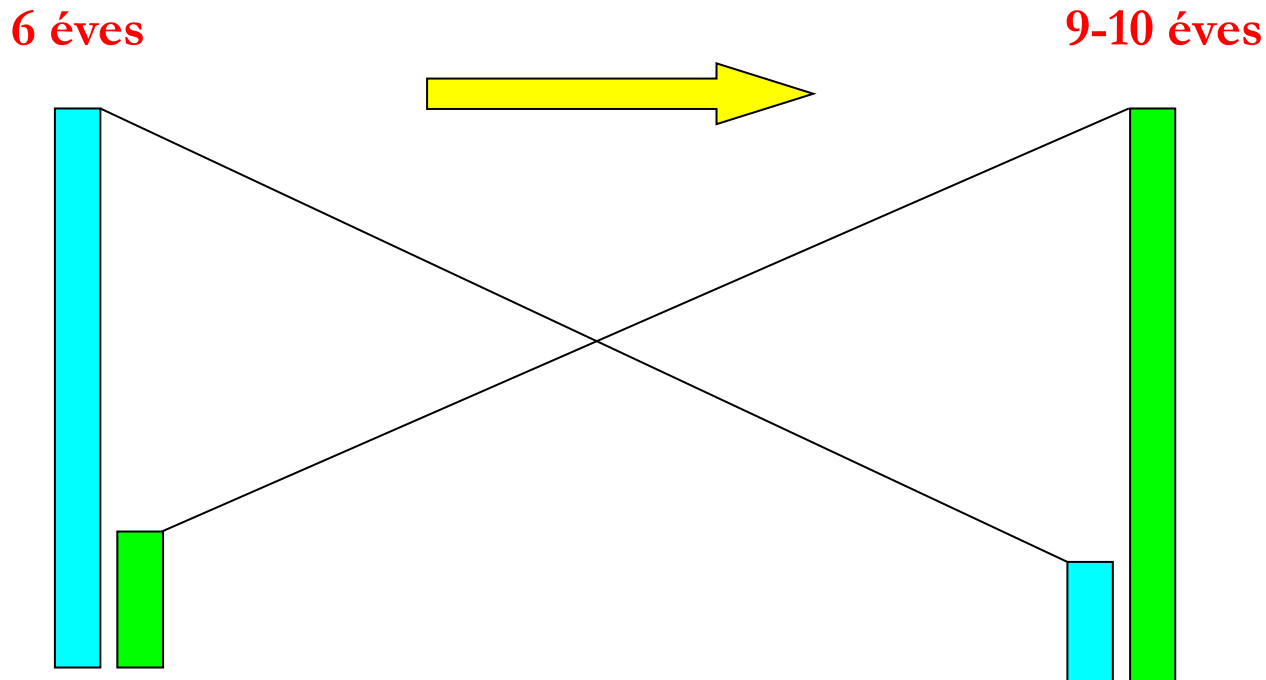
A gyermeknek **tudatosan kell elsajátítani** a helyes beszéd szabályait. Megfelelő feltételek között a beszéd fejlődése az életkori szakaszban magas fejlettségi szintet ér el, mind a hangos beszéd, mind az írás és olvasás tekintetében.

A kisiskolás szókincsének jelentős növekedését idézi elő a szavak értelmének elemzése, rokon értelmű szavak keresése.

Társas kapcsolatok, az érzelmek és az akarat fejlődése

6-7 éves korban a különböző társadalmi normákat, értékeket, egy-egy konkrét és szeretett személy (szülő, pedagógus) közvetítésével fogja fel - a **3-4. osztályos** gyermeknél az értékteremtés, értékközvetítés már áttevődik a vele azonos korú csoportra – **átpártolás**

Az **átpártolás** a gyermek **ítéleteiben is megmutatkozik.**

Piaget szerint a hazugságról való felfogás 7 éves kortól megváltozik.

6 éves - a felnőtteknek hazudni súlyos véték, de egy másik gyermeknek szabad hazudni.

9 éves gyermeknek hazudni sokkal csúnyább, mint a felnőtteknek, mert a gyermek még kicsi, és elhiszi, amit mondanak neki.

A két ítélet között **7-8 éves** kor között van egy **átmeneti szint**: a felnőtteknek hazudni csúnyább ugyan, de a gyermeknek hazudni is véték.

A kisiskoláskor főbb érzelmei

Intellektuális érzelmek

- A tanuláshoz, a tanulásban elért sikerekhez, vagy kudarcokhoz, a tananyag tartalmához kötődnek. Megjelenik a **logikai öröm**, ha rájön egy megoldásra, vagy **kétely**, ha nem tudja megoldani. A **növekvő tudásvágy**, a **kíváncsiság**, a **fokozódó érdeklődés** egyre nagyobb teljesítményre ösztönzi a gyermekeket.

Erkölcsei-szocializációs érzelmek

- Csak emberre jellemző magasabb rendű érzelmek. Már óvodáskorban kialakulnak az alapvető emberi együttélési szokásokhoz kapcsolódó érzelmek, melyeket a szocializáció folyamatában sajátít el a gyermek. **Képessé válik együttérzésre**, beleéli magát mások helyzetébe, kialakul az **empátiás készsége**. Erkölcsi ítéletei eleinte még **szélsőségesek**, azonosul a jóval, elveti a rosszat. A szolidaritással együtt a gyermekek viselkedésében új motívumok is kimutathatók. Megjelenik a **rivalizálás**, a versenyzés, de csak az átpártolás után, a szolidaritással egyidejűleg bontakozik ki.

Eszztétikai érzelmek

- A kisiskoláskor kezdetén még fejletlenek, elsősorban még a **külső jegyek és formák** ragadják őket meg, de az iskolai oktatás hatására ezek tovább differenciálódnak. **A vizuális nevelés, az ének, a testnevelés, lényegében valamennyi tantárgy fejleszti a gyermek esztétikai érzelmeit.**

A gyermek pszichoszexuális fejlődése

A személyiségfejlődés egyik fő vonala a **pszichoszexuális struktúra** kialakulása és fejlődése.

A pszichoszexuális lelki tartalmak, már a serdülőkor előtt, a pszichikus fejlődés megindulásától, újszülöttkortól megtalálhatók, ekkor alakul ki **minden partnerkapcsolat archetípusa, az anya-gyerek kapcsolat.**

A gyermekkel született **nemi készítés** (nemi, vagy fajfenntartási ösztön) már igen korán megnyilvánulhat, de a fejlődés során a gyermek **megtanulja a társadalmilag kívánatos, kulturált nemi magatartás végrehajtását.**

Az erre irányuló tanulás döntő szakasza a kisgyermekkor és az óvodáskor.

A kisiskoláskor a pszichoszexuális fejlődésnek **nyugodtabb, kiegyensúlyozottabb** szakasza.

Bővülnek a gyermek nemiséggel kapcsolatos **ismeretei** és **attitűdjei**, az akceleráció miatt pedig már 9-10 éves korban megkezdődik a prepubertás bevezető időszaka.

Az érintett életkori szakaszban általánossá válik az **autoerotika** háttérbe szorulása, de **nem jelenti a teljes eltűnését.**

A gyermekekre jellemző sokirányú érdeklődés természetesen a nemiség különféle oldalait is magába foglalja. A kisiskolás **növekvő szexuális információigényét** lehetőleg a szülőnek és a pedagógusnak célszerű kielégítenie, hogy megelőzzék a negatív hatású felvilágosításokat.

Kisiskoláskorban megszorodnak a gyermekszerelmek és a szexuális szerepjátékok.

Köszönöm a megtisztelő figyelmet!

www.jozsefistvan.hu

Dr. József István PhD okl. szakpszichológus